Tavuskuşu-Gerçeklik biçimleri

NEVİN ULUSOY GÖR

Fred Duval / Shutterstock.com

Ekranlardan akıp geçen ışıltılı yaşamlar. Sevgililer, huzurlu aileler, başarılı iş yaşamları, görkemli tatiller, gülücükler, sonsuz yansımalı tıklar. Beğeniler, yorumlar, sayılarla ölçülen, bir kameraya bağlı sevinçler, görüntüler, görünürlükler. Yeni yaşam zincirleri, yeni maskeler üretimi, ekranlar arkası yalnızlıklar örtüsü. Roller, oyunlar, sahtelik kokulu ilişkiler, kopkoyu ıssızlıkta yığın benlikler. Gerçeği aratmayacak içe sinen yeni performatik alışveriş biçimleri. İç nerede, cilalı perdelerde gölge oyunları kasıp kavururken insan evrenini, varoluş maske maske üstüne kıskaçtayken insan, hani?

Avusturya-Almanya yapımı *"Tavuskuşu"* (Peacock) filmi içinde yaşadığımız sahte gerçeklikle bizi baş başa bırakan bir film. 2024 yılı yapımı filmin yönetmeni Bernhard Wenger, başrolde ödüllü oyuncu Albrecht Schuch'u görüyoruz. İlk gösterimi Venedik Film Festivali'nde *"Eleştirmenler Haftası"*nda yapılan film, ilgiyle karşılandı. Yönetmenin ilk uzun metrajlı filmi olan yapım, Avusturya'yı En İyi Yabancı Film Oscar Ödülü için temsil etti ancak adaylar arasına giremedi. Absürt ögelerle bezeli film, güldürürken ince ince düşündürüyor, her gün tanık olduğumuz maskeli baloların cilalı perdelerini aralıyor, sahteliğin sınır tanımazlığı dehşetiyle. Milan Kundera'nın *"Kimlik"* romanında kadın kahraman Chantall'ın sevgilisi Jean-Marc'a dediklerinin ötesinde bir yerlerde: *"Unutma, benim iki yüzüm var. Seninle olduğumda, alaycı yüzümü taşıyorum. Büroda olduğumda da ciddi yüzümü."*

Büyülü karanlık salonda yanan bir golf arabası yansıyor perdeye. Genç bir adam ve kadın, birbirlerine çok acele etmemelerini tavsiye ederek, başkalarının rahatça görebileceği zaman aralığını vererek aracı söndürüyor. Görenlerin onları kahraman ilan etmesini, alkışlamasını izliyoruz, gerçeklikte bir tuhaflık hissiyle. Aynı genç adam, yaşlıca bir kadınla birlikte, geniş, yemyeşil bir bahçede, saygın bir toplulukla klasik müzik dinletisinde bu kez. Dinleyiciler, film boyunca hatta filmden çıkarken gece rüyamızda da peşimizi bırakmayacak olan ezgiyi kıpırdamadan dinliyor. Viyolonselde Lukas Lauermann'ın *"Plum and Black"* eseri. Hüzünlü varoluş kanat çırpışlarda dalgalanan teller. Konser sonrası küçük bir topluluk şarap eşliğinde konser hakkında sohbet eder. Genç adam oldukça bilgi sahibidir ve çok çarpıcı yorumlar yapar. Müzik eğitimi gördüğünü söyleyen Norveçli Ina adlı genç bir kadın da onunla benzer fikirdedir. Uzaktan yalnız başka bir yaşlıca kadını selamlarlar, hep yalnız olmasının ne utanç verici olduğunu söyleyerek. Genç adam hanımı evine bırakır, hizmetiyle ilgili şirket sayfasına yorum yapmasını rica eder, kadının evinde bir içki içme davetini şirket kurallarına aykırı olduğunu belirterek kibarca reddeder. Matthias, My Companion kiralık arkadaş firmasının başında ve işinde çok başarılı. Altmış yaşında birinin doğum gününde oğlu rolünde, okulda babaların meslekleriyle ilgili programda bir çocuğun herkesi gıpta ettiren pilot baba ışıltılı yanılgısında, eşine karşı kendini savunamayan bir kadın için kocası yerinde. Akla gelebilecek her türlü insan kılığı, başkalarına karşı gösteriş yardımcısı, yalnızlık perdesi. Entelektüel, bilgili, sportif, enerjik, her rolün altından kalkabilecek eşsiz yetenekte bir oyuncu, yeter ki müşteri istesin. Kendisinin de belirttiği gibi, yaşamın içinde rol yapan bir nevi sanatçı.

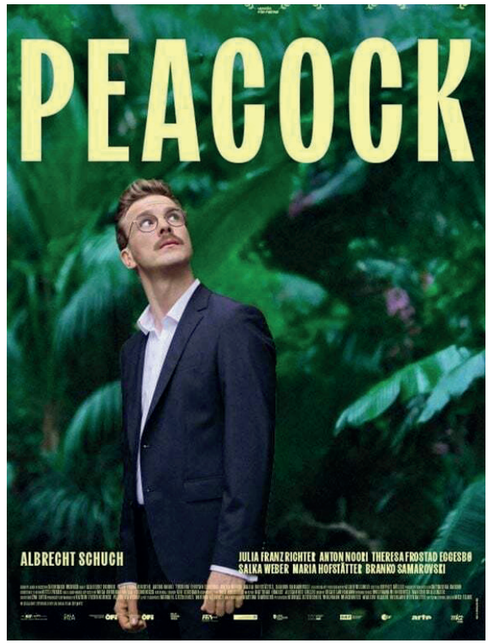

Konser dönüşü evinde görüyoruz Matthias'ı. Ünlü bir tasarımcının estetik yoksunu kocaman kutup ayısı figürüyle. Sevgilisi Sofia çok yer kaplayacağını söyler eserin, sıkkın bir şaşkınlıkla. Matthias misafirlerin etkileneceği fikrindedir. Hangi şarabı istediğini sorduğunda seçimi ona bırakır, Sofia ısrarcı, gözlerinde mavi boşluk Matthias'ın, bilmiyor, fikri yok. Sessiz, kocaman ev. Yatma vakti. Duvarda ikisinin çıplak, çok estetik bir fotoğrafı. Matthias, fotoğrafa bakar, sonra yanında uyuyan Sofia'nın çıplak sırtını örter, ertesi günkü göreviyle ilgili çalışmasına devam eder. Ev, Tarkovsky'nin *"Solaris"* filmindeki uzay istasyonunu akla getirir. Beyaz, soğuk, ürpertici, ıssız. En son teknolojiyle donatılmış, havuzlu, korunaklı. Akşam, salonda kocaman bir köpek. Matthias, çok yer kapladığını söyler tuhaf bir şekilde hareketsiz duran köpeğin. Sofia, misafirler için etkileyici olacağını belirtir, kutup ayısı figürü gibi. Koltuğun üzerine döker hayvanın mamasını, Matthias'ın tepkisi, öylece sessizliğini mavi boşluğuyla koruması çıldırtır Sofia'yı. *"Sanki gerçek değilsin."* der Sofia. Nasıl davranmalıdır Matthias? Personası benliği, yalnızca rollerini biliyor, hangi maske olmalı şimdi, ev maskesi yok ki. *"Her şeyimiz var."* diyor sevgilisine. Ya Matthias? Persona, Carl Jung'a göre *"Bir yandan başkaları üzerinde belirli bir izlenim bırakmak, diğer yandan da bireyin gerçek doğasını gizlemek için tasarlanmış bir tür maskedir."* Ingmar Bergman'ın *"Persona"* filmi, maskesiyle yüzleşip susmayı seçen bir tiyatro oyuncusunu odağına alıyor. Matthias, yalnızca persona, esir, gerçek yaşamda benliği kalmamış. Sevgili, arkadaş, meslektaş, yalnızca roller, rolünü ustaca oynayan bir aktör yalnızca. İçtenlik için önce iç gerekir. Sofia kendisini terk ettikten sonra bir yoga merkezinde kim olduğu sorulduğunda mavi bakışları içindeki boşluğa çarpıyor. Ina, yeniden. Bir umut, gerçekliğe hafif bir yaklaşma. Bir tavuskuşu çıkıyor karşılarına yoga merkezinin bahçesinde dolaşırlarken. Güzelliğine mağrur, salınır karşılarında. *"Çok gösterişçiler."* der Ina. *"Aslında acıyorum onlara."* Görüntüsüyle çelişen sesi çınlar kulaklarda. Matthias'ın arabasının tepesinde görürüz ilerleyen karelerde tavuskuşunu, bir şey olduğunda gerçekten üzüldüğü muhteşem arabasının. Muhteşem ama bazen sözünü dinlemiyor, tıpkı şahane evi gibi. Yalnızlığına çare küçük bir köpek kiralar. Hayvancık havuzda boğulduğunda bir müşterinin saldırısı olabileceğine dair bir paranoyaya kapılır. Kiralama şirketinin söylediklerinden köpeğin yüzemediği için boğulmuş olma ihtimalinin yüksek olduğuna ikna olur. Şirket, gelip alacaktır köpeği, tam sigortalıdır nasılsa, yeni bir köpek de hemen kiraya verebilirler. Anlık alınıp satılabilen bir nesne yalnızca, canlı bir varlık olsa da. Yine Ina'yla karşılaşma, bir gecelik kaçamak, hepsi bu kadar ama. Duyguların yaşanabileceği sağlam bir ilişki kurulamıyor bu sahte gerçeklikler dünyasında. Rol nerede başlıyor, hayatın neresinde sürüyor? Kendisiyle iş için görüştükleri adam yemek yerken gerçekten mi boğulacak gibi oluyor, rol mü yapıyor? Ina tesadüfen mi karşısına çıkıp duruyor, biri onu kiralamış mı Matthias için?

Canlı performans gösterisi, bir akşam, seçkin bir topluluk, Matthias yine görevinin başında, şık bir genç kadına eşlik ediyor. Sahnede çıplak bedenine kova kova boya döküp duvara çarparak kendini çarmıha geren yaşlı, modern İsa. Tıpkı konser gecesindeki gibi, huşu içinde izliyor seyirciler. Gösterinin estetik değeri, sinema izleyicisi olarak bizim zihnimizde soru işaretleri. Matthias, çözülmede. Maske, maskeleri çatlayıp dağılmaya başlıyor, kendi gerçekliği, çok derinlere gömülmüş benliği yaşam varoluş sularında yüzeye çıkmada. Ama herkes maskeliyken maskesiz, sahiciliğini kuşanmış biri kabul edilebilir mi? Bu da yeni bir maske olarak mı görülür yoksa? En absürt kendilik tokadını *"performans sanatı"* diye adlandırıp alkışlarlar mı?

"Tavuskuşu", her şeyin görüntüden ibaret olduğu, sanal gerçekliğin günlük gerçekliğimize dönüştüğü modern yaşantımıza absürt, kara bir ayna tutuyor. Karin Karakaşlı ve Ayşe Tütüncü'nün hazırladığı *"Sahicilik"* kitabında bahsedilen *"İnsanı biricik yapan, insanı geri kalan her şeyden ayıran özü nedir?"* meselesine yönlendiriyor bizleri. *"Ama aslında olmayan bir gerçek, olmayan bir yaşanmışlık"* çepeçevre kuşatıp kendimizi koparıyor bizden. Kendi halimizle karşılaşma korkusu, içteki yalnızlığımız, gerçek kimsesizliğimiz, neysek o olmanın dayanılmaz hüznüyle gerçekliği büküp sahte görüntü perdeleri çekiyoruz önümüze. *"Tavuskuşu"*nun çirkin çığlığı, sinema perdesinde adeta bir uçurum gibi açılsa da nihayetinde öz yollarımıza ışık tutuyor.